

бріші, а жінки – найкрасивіші». Але, відверто, якщо якась нація таки найкраща, то чи не повинна вона всіма правити? Коли є це відчуття переваги, вивести можна багато що із нього. Можна підкреслювати не обов'язок, а право. Можна визнати, що одні народи, цілком вже ні на що не здатні, необхідно знищити, а інші, трохи кращі, повинні служити вибраному народу. Звичайно, відчуття обов'язку краще, аніж відчуття права. Але ні те, ні інше до добра не доведе. В обох випадках є вірна прикмета зла: вони перестають бути смішними тоді, коли стають жахливими. Якби на світі не було б обману індіанців, знищення євреїв, газових камер апартеїду, пихатість такого патріотизму здавалась би грубим фарсом.

Таким чином, любов – це одне із найглибших поривань людського духу. Л. Фейербах, зокрема, вказував, що в любові «не можна ошчасливити самого себе, не ошчаслививши водночас, хоча б і мимоволі, іншу людину ... Чим більшим щастям ми наділяємо іншого, тим щасливішими стаємо й ми самі» [2, с. 468].

Список використаних джерел

1. Баранов В. До українців. – <https://sites.google.com/site/kripyvolya/pisennyk/kozacki/slova-akordi-zvucanna/do-ukrainciv>.
2. Фейербах Л. А. Избранные философские произведения в 2-х томах. / Людвиг Фейербах. – Т. 1. – М.: Политиздат, 1955. – 246 с.

Мутафова М. Є., к.психол.н., доцент,
Південно-Західний університет імені
Неофіта Рилські (м. Благоевград,
Республіка Болгарія),
Моргун В. Ф., к.психол.н., професор,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В.Г. Короленка (м. Полтава)

УКРАЇНЬСЬКА ПЕДАГОГІКА У ХХІ СТОЛІТТІ: АБО СТАНЕ ТРУДОВОЮ ПЕДАГОГІКОЮ ДОБРА І КРАСИ А. МАКАРЕНКА, В. СУХОМЛИНСЬКОГО, О. ЗАХАРЕНКА, І. ЗЯЗЮНА, АБО ЇЇ САМОЇ НЕ СТАНЕ

Якнайкраща в Україні та світі школа-лідер із використання потенціалу трудової педагогіки А.С. Макаренка – Авторська Олександра Захаренка середня загальноосвітня школа села Сахнівки (Корсунь-Шевченківський р-н, Черкаська обл.). Про неї написано багато статей і декілька книг. Автор першої – «Школа над Россю» – директор школи Олександр Захаренко (у співавторстві) очолював її понад 30 років.

Чим же вона хороша, краща школа світу? Наближаючись до неї асфальтовою дорогою, спочатку потрапляємо в прекрасний дендропарк із

безліччю скульптур із різних матеріалів. Уражає меморіальний комплекс, присвячений жертвам Голодомору 1932–1933 років, який виконано з дерева. Усе зроблене руками жителів хутора, дітей, що вчаться, або випускників школи, розкиданих по всьому світу, і передано ними в дар школі.

Очолити у 1966 році недоукомплектовану середню школу бригадного села, молодий директор-фізик О. Захаренко почав не з наказів і розпоряджень, а із соціально-психологічної діагностики односельців – пішов по хатах знайомитися з людьми. Серед питань, із якими він звертався до батьків своїх учнів, було таке: «Якою б Ви хотіли бачити нашу школу?»

Одна із заклопотаних матерів на недоречне питання «зеленого» директора, що прийшов невчасно, відповіла так: «Хочу, щоб мої внуки (на те, що директорові вдасться що-небудь зробити для її дітей, вона, видно, не сподівалася) вчилися в школі кращій, ніж школи Ленінграда (тепер – Санкт-Петербурга), Києва або Берліна (матуся ввічливо посилала директора подалі і надовго, за типом відомої казочки: «Піди туди, не знаю куди, принеси те (кращу школу?), не знаю що!»).

Але найцікавіше полягає в тому, що, по-перше, молодий директор виконав це, здавалося б, нездійсненне побажання розсердженої селянки і по своїй смерті залишив школу, кращу не тільки за три вказаних вище, але й інших столиць світу. По-друге, це зробили вони... разом із цією матусею і жителями села. До старого двоповерхового корпусу школи додалися триповерховий корпус початкової школи, де вчаться й 5-літки (які мають крім навчальних кімнат ще й їдальні, спальні, «бурюкальні», умивальні тощо). При навчальному закладі функціонують слюсарні, столярні майстерні, теплиці, поля, які бере в оренду школа, стадіон із лавками для глядачів, два 25-метрові басейни (зимовий і літній!), парк атракціонів, якому можуть позаздрити космонавти. Гордість гуманітаріїв – двоповерховий корпус шкільного музею! Гордість астрономів – планетарій і обсерваторія при школі. Як бачимо, матеріальна база авторської Сахнівської школи О. Захаренка може вразити уяву. Які ж причини появи цієї педагогічної Мекки – Єрусалима на глобусі?

Найпростіше пояснення – геніальність! Геніальний Макаренко придумав поєднання навчання із працею й апробував на безпритульниках, а геніальний Захаренко придумав поєднання навчання з будівельною працею-толокою й апробував на сільських дітях із батьками, дідусями і бабусями. Але це пояснення – для ледащо: адже геніїв – не повторити, тому і не будемо (!?).

Геніальність Макаренка, Сухомлинського і Захаренка не в тому, що вони вигадали трудову педагогіку (адже це – прадавня, національна, сімейна педагогіка всіх нормальних народів світу), а в тому, що вони її не проігнорували, як, на жаль, робить більшість наших шкіл. Захаренко не чекав, коли школа згорить, а оголошував толоку мало не щодня – у вільний від навчання і роботи час. Адже з результатами праці можна вдіяти трояким чином: продавати за гроші (монетаризм), обмінювати (бартер) і дарувати (праця-турбота). Толока припускає якраз третій вид винагороди – за «спасибі».

Якщо реалізувати три головні принципи трудової педагогіки добра і краси: (1) все краще дітям (перш за все – кращі види праці і спілкування), (2)

якомога більше поваги та вимогливості до людини та (3) організації різновікових загонів, то, за умов згуртування для їх реалізації – вчителів, батьків і дітей, удасться досягти найкращих результатів превентивного виховання підростаючих поколінь.

Творчо доводить високу ефективність трудової педагогіки добра і краси у вищій освіті колишній ректор, міністр освіти України, співзасновник, другий президент Міжнародної Макаренківської асоціації Іван Зязюн.

По-перше, свій досвід керівництва студентськими будівельними загонами Київського університету Зязюн продовжує, коли стає ректором Полтавського педагогічного інституту. Зязюн розширює спілкування студентів із кращими педагогами світу (Ш. Амонашвілі, І. Волков, В. Шаталов, М. Щетинін та ін.).

По-друге, Зязюн надавав приклад поєднання високої поваги і водночас вимогливості до студентів. Він особисто зустрічався з абітурієнтами і з кожним потоком студентів кожного факультету. Більше того, у часи, коли «сексу в СРСР ще не було» – мав батьківські бесіди з дівчатами й хлопцями окремо, виховуючи в них жіночу гідність і чоловічу відповідальність. Його вимоги до академічної форми одягу дехто піддавав критиці, але вони були ще одним засобом покращення іміджу вчителя в суспільстві та й у власних очах. Повагу до попередників демонстрували численні кімнати-музеї: Г. Ващенко, Ю. Кондратюка, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін.

По-третє, Зязюн систематично втілював принцип різновікових загонів у всіх видах роботи: починаючи від представництва студентів у керівних органах інституту і навпаки (адже Макаренко закликав не захоплюватися дитячим самоврядуванням, а підніматися до самоврядування єдиного різновікового навчально-виховного колективу!). За різновіковим принципом у Полтавському педагогічному працює і неформальна освіта: студентські науково-дослідницькі групи, різноманітні гуртки художньої самодіяльності (яскравий приклад – хор «Калина», який став народним!), спортивні секції та команди, будівельні загони тощо. Бо саме за цих умов опанування соціальним досвідом відбувається в «зоні найближчого розвитку» особистості (за Л. С. Виготським), коли творчий інтерес до справи підкріплюється ще й успіхом у цій справі!

Чому передова європейська вальдорфська педагогіка залишає заняття ремеслами третину кожного дня основної школи, а ми довилучали трудову педагогіку і фізичну культуру взагалі до випадків... смерті дітей на уроках? Адже вона не тільки реабілітаційна, але перш за все – превентивно-профілактична, з чим погоджуються багато діячів, зокрема вітчизняної та болгарської педагогіки: Н. Арабаджійські, Я. Береговий, Н. Білик, А. Бойко, Г. Василев, Б. Год, П. Горголь, О. Гнізділова, М. Гриньова, Л. Гриценко, П. Дімітрова, Г. Дочев, В. Зелюк, В. Ільченко, Н. Карапузова, С. Карпенчук, С. Клепко, В. Кремень, М. Лебедик, Г. Левченко, Н. Литвиненко, О. Лобач, Л. Милков, Б. Наумов, С. Невская, Н. Ничкало, М. Окса, А. Остапенко, Н. Пахомова, В. Пащенко, В. Рибалка, А. Самодрин, Є. Сачкова, К. Седих, М. Степаненко, В. Стрельников, Н. Сулаєва, Н. Тарасевич, В. Терзієв, В. Титаренко, А. Ткаченко, С. Тодоров, І. Тодорова, Т. Устименко, О. Федій, А. Фролов, Г. Хілліг, Н. Шиян, М. Ярмаченко та ін. Невже ми такі наївні, що,

«прогавивши» сенситивні періоди залучення до праці дитини до 18 років, сподіваємося на працелюбність дорослого – після 18 років?!

У XXI столітті для порятунку нації вже замало уроків праці, вже замало уроків фізичної культури, слід подбати про відродження не тільки праці, але й моторно-практичної форми опанування кожного навчального предмета, кожного напряму неформальної освіти: наприклад, драмгурток – для літератури, археологічні розкопки – для історії, піший туризм – для географії, виміри земельних ділянок – для опанування геометрії, танці – для мистецтва співів тощо.

Хіба потрібно доводити, що виховувати – набагато дешевше, ніж перевиховувати. Сумний прогноз – «Ніхто не затоптує сліди попередників так, як їхні послідовники» – на «перспективних лініях» поступу людства повинна спростувати – оптимістично-мажорна трудова педагогіки добра і краси...

Піддячий В. М., к.п.н., старший науковий співробітник, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ В КОНТЕКСТІ ПОГЛЯДІВ АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА

Проблема підготовки вчителів була і залишається предметом наукових досліджень. Змінюються час та умови, але не змінюється сутність педагогічної діяльності. Вчитель завжди був і залишатиметься однією із ключових постатей у розвитку системи освіти України. Цієї думки дотримувався видатний і талановитий український педагог І. А. Зязюн. Маючи ґрунтовну філософську, педагогічну та психологічну освіту, спираючись на колосальний викладацький та управлінський досвід, він наголошував, що майбутнього вчителя потрібно готувати до педагогічної дії, що спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості учня.

Теоретичні і методологічні засади підготовки майбутнього вчителя до педагогічної дії прямо чи опосередковано розкриваються у напрацюваннях сучасних учених В. Андрущенко, Є. Барбіної, І. Зязюна, А. Кузьмінського, О. Кучерявого, О. Матвієнко, Л. Мацько, Н. Ничкало, О. Семенов, І. Синиці, М. Солдатенка, Н. Тарасевич, Л. Хомич та ін.

Описуючи власний досвід підготовки педагогів, І. А. Зязюн наголошував на доцільності виховання всебічно розвинутої особистості майбутнього вчителя [1, с. 37], гідного громадянина України, майстра своєї справи [2, с. 83-84; 5, с. 11].

Виховання він розглядав як процес цілеспрямованого впливу різних соціальних інститутів через педагога на учня шляхом залучення його відповідно до суспільних потреб та ідеалів у різні форми практики, завдяки яким він проявляв себе як суб'єкт та творець соціальних відносин. Його успіх за-